

## סנהדרין פו

שווערד

### 1. מרגליות הים אות ג.

והנה מבואר כאן דר' מאיר לחוד ור' נחמיה לחוד ולכאורה הרי מפורש בעירובין י"ג ב לא ר' מאיר שמו אלא ר' נהוראי שמו ולמה נקרא שמו ר' מאיר שהוא מאיר עיני חכמים בהלכה, ולא נהוראי שמו אלא ר' נחמיה שמו כו' ולמה נקרא שמו נהוראי שמנהיר עיני חכמים בהלכה שלפ"ז הוא ר' מאיר הוא ר' נחמיה. אולם הגר"ב ב"ב גהש"ס שם העיר דסיומא ולא נהוראי שמו אלא ר' נחמיה שמו לא מוסב על ר' מאיר כי אם על אחד התנאים בשם ר' נהוראי המוזכר כמה פעמים במשנת חתנאים ע' יוחסין מ"א אות נ' ובסה"ד ח"ב ערך נהוראי ומש"כ בהקדמת שו"ת מהר"מ מלובלין ובנדוע ביהודה מה"ת יו"ד סי' קנ"א. וראה בירושלמי חגיגה סיג ה"א מעשה שנכנסו שבעה זקנים לעבר את השנה בבקעת רמון ומי היו ר' מאיר ור' יהודה ור' יוסי ור"ש ור' נחמיה כו' ובבראשית רבה פס"א ג שר' עקיבא העמיד לבסוף שבעה תלמידים כו' ואית דאמרי ר' יהודה ור' נחמיה ור' מאיר... אמנם ידועים בתקופת רבותינו התנאים אחדים שנקרא בשם נחמיה בעוד שלא נקרא עוד איש בשם מאיר, כנראה שלא היה מצוי בימיהם ובכן נקטוהו ככינוי ודרשוהו על שהיה מאיר בהלכה... ובכן באמרם הוא ר' מאיר הוא ר' נחמיה אין הכוונה שבכל מקום שמוזכר ר' נחמיה הוא ר' מאיר הידוע דודאי ר' נחמיה טובי הם, אלא ר"ל שגם ר' מאיר עיקר שמו היה ר' נחמיה והתיחד בתואר "מאיר".

### 2. ספר תורת חיים על סנהדרין דף פו/א

לא תגנוב בגונב נפשות הכתוב מדבר. לא תגנובו בגונב ממון הכתוב מדבר וכתב לן לא תגנובו בלשון יחיד דומיא דלא תרצח ולא תנאף ושאר דברות דכולן בלשון יחיד נאמרו ולא תגנובו לשון רבים דומיא דלא תכחשו ולא תשקרו ולא תשבעו דכולהו גבי הדדי כתיבי ...

### 3. רש"י סנהדרין דף פו/א

דבר הלמד מעניינו - אם אי אתה יודע במה הכתוב מדבר צא ולמד מפרשה שכתוב בה, ולפי הפרשה הוא נכתב אצלה, וכאן במה כל הענין מדבר בנפשות, לא תרצח ולא תנאף כל אלה חייבי מיתות בית דין אף לא תגנובו בגניבה שיש בה מיתת ב"ד:

### 4. ערוך לנר על סנהדרין דף פו/א

אף כאן בנפשות: פירש רש"י הכתוב מדבר בחייבי מב"ד ולפ"ז הל"ל בדיני נפשות ולא בנפשות סתמא ועוד דלפי מה שכתב רש"י גופא לקמן מוכח דדבר הלמד מענינו היינו מענין דלמעלה ודלמטה והרי ענינו דלמטה דהיינו לא תענה ולא תחמוד ליכא דיני נפשות ועוד לפ"ז גם במה הכתוב מדבר בממון דקאמר לקמן צריך לפרש כן היכי דחייב ממון וזה אינו דהתם אין העונש ממון אלא מלקות דבגזול מתנות עניים דכתיב למעלה מלא תגנובו איכא מלקות היכא דלא יכול להשיב עוד כדאמרינן במכות (דף ט"ז ע"ב) וכן אלא תכחשו ולא תשקרו דכתיב למטה אין עונשו ממון ועוד דבמכילתא דשנויה ברייתא זו קאמר בראשון הך דדבר הלמד מענינו ואח"כ קאמר ועוד דג' מצות כתיבי ב' מפורשים ואחד אינו מפורש מה המפורשים דהיינו לא תרצח ולא תנאף עונשים מב"ד אף לא תגנובו כן משמע דדרשה ראשונה דמכילתא מדבר הלמד מענינו לאו היינו דבחיבי מב"ד הכתוב מדבר ולכן נלענ"ד דהכי פירושן כיון דיש לפרש לא תגנובו בגונב נפשות או בגונב ממון א"כ קאמר מה להלן בנפשות הכתוב מדבר דלא תרצח ולא תנאף ולא תענה ולא תחמוד בכולם העבירה נעשית באדם ולא בממון אף לא תגנובו כן וכן לא תגנובו למד מענינו דבכולם העבירה נעשית בממון ולא בנפשות דגזול מתנות עניים העבירה נעשית בממון וכן לא תכחשו ולא תשקרו דהיינו אזהרה לוכחש בה ונשבע על שקר כמבואר בת"כ שם העבירה ג"כ נעשית בממון אף לא תגנובו:

### 5. חדושי הר"ן על סנהדרין דף פו ע/א

ומודה חזקיה בעדים האחרונים של בן סורר ומורה. כלומר שכל טעמו של חזקיה אינו אלא משום דבר ולא חצי דבר וגבי גנבה ומכירה הוא דאית לן למימר חצי דבר מפני שעדי גנבה ועידי המכירה שניהן באין להרגו שמכח שניהן הוא נהרג ועידי גנבה אין עושין בו כלום אלא עם עידי המכירה שאין מחייבין אותו לעצמן לא ממון ולא מלקות, אבל בעדים של בן סורר ומורה אע"פ שהראשונים והאחרונים צריכין למיתתו כדאמרן לעיל זהו שלקו בפניכם מ"מ הראשונים עושין בו ענין לעצמן שמחייבין לו מלקות וכיון שהם אין צריכין לעדים האחרונים אין זה חצי דבר אלא דבר, כענין שאמרו בפ' מרובה בשנים אומרים קדש ושנים אומרים בעל דאע"ג דעידי ביאה וכו' דבר הוא, והענין הוא שאתר שהראשונים עשו דבר לעצמן החיוב כאלו בא על האחרונים שעליהם חייבה התורה בתנאי שיהי' אותו המעשה קודם כמו ביאה שלאחר קידושין:

### 6. תוספות רא"ש על סנהדרין דף פו/א

מתוך שיכולין עדים הראשונים לומר להלקותו באנו. ואין הטעם תלוי באמירתן אלא במאי דעדי גניבה ראשונה לא צריכי לעידי גנבה שנייה כדאמרינן במרובה דמודה ר' עקיבא בשנים אומרים קדש ושנים אומרים בעל דאע"ג דעידי ביאה צריכי לעידי קדושין כיון דעידי קדושין לא צריכי לעידי ביאה כוליה דבר הוא:

#### **7. תוספות רא"ש על סנהדרין דף פו/ב**

שיכולין לומר עבדי מכרתי. וא"ת אי לאו למקטליה אתו אם יבואו עדים שאינו עבדו א"כ למאי אתו, וי"ל דאתו לקיים המקח, וא"ת אי דלא אתרו ביה למה לן טעמא דעבדי מכרתי אלא ודאי דאתרו ביה אם כן למקטליה אתו, וי"ל דאתרו ביה אחרניי ואינהו לא ידעי וכי האי גונא הוה מצי לשנויי בריש היו בודקין גבי נערה המאורסה:

#### **8. ערוך לנר על סנהדרין דף פו/ב**

וי"ל דאתו לקיים המקח: אין לפרש שבאו לקיים המקח שלא יחזור בו המוכר דהא כיון דהוזמו א"כ לא היה כאן מכירה כלל ואיך שייך שבאו לקיים המקח אלא ה"ק שיאמרו שכוונת עדותם היה שישאר הנגנב ברשות הקונה אותו זכיון שהם העידו עליו שמכר את הנפש ע"כ צריך הוא לומר דעבדו מכר אף שכל הדבר שקר הוא דהא אין נאמן להכחיש העדים ועי"ז ישאר האיש אשר אמר עליו שמכרו ושעבדו היה ברשות הקונה אותו אף שהוא לא מכרו לו וזה מה שמרויחים בעדותן:

#### **9. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת סנהדרין פרק יא**

[ב] זקן ממרא הוא שאומר כך דרשתי וכך דרשו לי חברי כך למדתי וכך למדו לי חברי. ואמרו אם שמעו אמרו להן, כלומר אותם הבית דין אם היתה להם ידיעה באותו הדין ושמעו שורת הדין בו מודיעים מה שידוע להם לזקן ממרא ולאותם שחלקו עליו, ומודיעים להם מי הוא הצודק. ואם לא היה לאותם הבית דין ידיעה באותו הדבר שואלין למי שלמעלה מהם, עד שמגיעים לבית דין הגדול, אם היה לבית דין הגדול קבלה באותו הדבר מודיעין להם את הקבלה שיש בידם, ואם לא היה גם להם בזה כלום הרי אלו דנים במדות התורניות הידועות אצלם עד שיסכימו כולם או רובם שהדין כך ומודיעים להם. וחייבין לקיים אותו הדבר.....

#### **10. רמב"ם יד החזקה - הלכות ממרים פרק ג:ח**

וכיצד דנין זקן ממרא בעת שיפלא דבר ויורה בו חכם המגיע להוראה בין בדבר שיראה בעיניו בין בדבר שקבל מרבותיו הרי הוא והחולקין עמו עולין לירושלים ובאין לבית דין שעל פתח הר הבית אומרים להן בית דין כך הוא הדין אם שמעו וקבלו מוטב ואם לאו באין כולן לבית דין שעל פתח העזרה ואומרים להם גם הם כך הוא הדין אם קבלו ילכו להן ואם לאו כולן באין לבית דין הגדול ללשכת הגזית שמשם תורה יוצאת לכל ישראל שנאמר מן המקום ההוא אשר יבחר ה' ובית דין אומר להם כך הוא הדין ויוצאין כולן חזר זה החכם לעירו ושנה ולמד כדרך שהוא למוד הרי זה פטור הורה לעשות או שעשה כהוראתו חייב מיתה ואינו צריך התראה אפילו נתן טעם לדבריו אין שומעין לו אלא כיון שבאו עדים שעשה כהוראתו או שהורה לאחרים לעשות גומרין דינו למיתה בבית דין שבעירו ותופסין אותו ומעלין אותו משם לירושלים ואין ממתין אותו בבית דין שבעירו ולא בבית דין הגדול שיצא חוץ לירושלים אלא מעלין אותו לבית דין הגדול שבירושלים ועד הרגל משמרין אותו וחונקין אותו ברגל שנאמר וכל ישראל ישמעו ויראו מכלל שצריך הכרזה וארבעה צריכין הכרזה זקן ממרא ועדים זוממין והמסית ובן סורר ומורה שהרי בכולן נאמר ישמעו ויראו: וכל ישראל ישמעו ויראו מכלל שצריך הכרזה וארבעה צריכין הכרזה זקן ממרא ועדים זוממין והמסית ובן סורר ומורה שהרי בכולן נאמר ישמעו ויראו:

#### **11. כסף משנה הלכות ממרים פרק ג**

וכיצד דנין זקן ממרא וכו' עד ה"ז פטור. משנה בהנחנקין שם. אך במ"ש אם שמע וקבל מהן מוטב כתוב במשנה אם שמעו אמרו להם ומפשט הדברים נראה דה"ק אם אותו ב"ד ששמעו אותו דין אמרו להם הדין ומדברי רבינו נראה שהוא מפרשה כך אם שמעו זקן ממרא וקבלו לעשות כדברי אותו ב"ד אמרו להם סברתם:

#### **12. לחם משנה הלכות ממרים פרק ג**

אם שמע וקבל מהן וכו'. מ"ש הרב כ"מ דמפרש רבינו דאם שמעו אמרו להם דמתניתין אזקן ממרא קאי דוחק הוא ועוד דמאי אמרו להם דקאמר הא לעולם ב"ד אומרים להם סברתם אע"פ שהוא לא ישמע אלא שלא ילך לב"ד אחר אם קבל ואם לא קבל הולך לב"ד אחר. לכך נראה יותר דרבינו מפרש אם שמעו כפשט הדברים שכתב הרב כ"מ דהיינו דקאי אב"ד אם שמעו אותו הדין והאי דכתב רבינו אם קבל וכו' רבינו מסברא דנפשיה כתב כן ופשוט הוא דאם לא ישמע אין עונשים אותו עד שימירה פי ב"ד הגדול של שבעים ואחד ...

#### **13. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת סנהדרין פרק יא**

[ג] ... לפי שאין זקן ממרא הורס חומות התורה ולא כופר בכל תורה שבעל פה כליל כמו צדוקין וביתוסין, אלא הוא איש המחשיב את דבריו על דברי בית דין הגדול, וחייבו הכתוב מיתה משום כבודם כמו שחייב מקלל אביו מיתה משום כבוד הוריו. ולפיכך יש אומרים זקן ממרא על פי בית דין שרצו בית דין למחול לו מוחלין לו, אבל אין הדין כן מן הטעם שהזכירו כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל.

#### **14. מרגליות הים אות יב.**

• ע"ש בענין ב"ד גדול במנין

#### **15. שו"ת רדב"ז חלק ו סימן ב אלפים קמז**

## סנהדרין פו

שווערד

### שו"ת רדב"ז חלק ו סימן ב אלפים קמז

**שאלתני ידיד נפשי על הסכמה שחתמו קצת חכמים שכל מי שלא הגיע לארבעים שנה אע"פ שראוי להורות שלא ידון ולא יורה באומרם שהיא הסכמת כל הפוסקים ונידו והחרימו על זה היש לחוש לה או לא:**

תשובה לא ביארת אם נשאר בעיר ב"ד [משלשה] שהגיעו להוראה ולמ' שנה שאם לא נשאר ב"ד של שלשה הראויים מה יעשה ישראל מי יורה להם ואפילו יהי' שם אחד או שנים בעיני ב"ד של שלשה וליכא. גם לא ביארת אם היחידים והקהל קבלו אותם דפשיטא שהם יכולין לדון אע"פ שלא הגיעו לשנים ולהוראה וזה ברור אין צריך ראייה. גם לא ביארת אותם שלא הגיעו למ' אם נטלו רשות מרבם או לא ולכן אני צריך לבאר כל החלוקות ודעתי בהם גרסינן פ"ק דע"ז מאי דכתיב כי רבים חללים הפילה זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה ועצומים כל הרוגיה זה תלמיד שהגיע להוראה ואינו מורה ועד כמה עד מ' שנים והוא רבא אורי פירוש וכל שנותרו לא הגיע למ' ומשני התם בשוין ופרש"י ז"ל שאין בעירו גדול כמוהו והדבר ידוע שהיו בימי רבא כמה וכמה גדולים שהגיעו להוראה ומפני שהיה רבא גדול מהם או שוה להם אע"פ שלא הגיע למ' היה מורה אבל אם לא היה שם מי שראוי להוראה לא הוה פריך תלמודא והוא רבא אורי אטו בר קשא דמתא מורה וא"כ הדבר ברור שאם יש מי שהגיע להוראה ולא בא לכלל שנים ויש מי שבא לכלל שנים ולא הגיע להוראה זה שהגיע להוראה עדיף טפי וזה פשוט לכל בעלי עינים. ומשני תלמודא התם בשוין כלומר הא דאמרינן דעד מ' אל יורה דוקא ביש גדול ממנו אבל אם אין גדול ממנו אע"פ שיש שוה לו מותר להורות. ומ"מ אם יש בעיר שנים שוין בחכמה הגדול בשנים עדיף לענין הוראה כפי מה שנראה מפשט הסוגיא ומפרש"י ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל לא הזכיר חילוק זה כלל ובבית יוסף נתן טעם לדבר והעולה מדבריו דאע"ג דלא הגיע למ' אם הגיע להוראה יכול להורות ע"ש.

**אבל מה שאני סובר בזה שהשמיט הרב חילוק השנים שהוא סובר שלא נאמר זה אלא בזמן שהיו לומדים על פי השמועה ואין אדם עומד על דעת רבו עד מ' שנה ואיכא למיחש שמא יטעה אבל האידינא שכבר יש כמה הלכות פסוקות וכמה ספרים וכמה שאלות לגאונים ז"ל אם הגיע להוראה יכול שפיר להורות מתוך הספרים אפי' בפחות ממ' שהרי יכול לעמוד על מש"כ בספרים וגדולה [מזו] כתוב בהגהה שכל פסק שאדם רואה בפירוש בספר מספרי הגאונים יכול להורות אפי' בימי רבו ואפילו תלמיד גמור**

רק לא יורה דבר מלבד ולא יסמוך על ראיותיו ולא ידמה מילתא למילתא מדברי עצמו ע"כ. ודעתי שאין הרמב"ם חולק על זה דלא איירי אלא בזמן שבא לסמוך על ראיותיו ואפילו אם תרצה לומר שהוא חולק יספיק טעם זה לומר למה השמיט חלוק של השנים וכ"ש בזמננו זה שמצויים דינים ופסקי דינים ותשובות וחיידשים ותוס' שיכול להורות מה שכתוב בהם ואפשר שמטעם זה השמיט הטור מה שכתב הראי"ף ועד כמה עד מ' שנים וגם אביו העתיק לשון הראי"ף ולמה השמיטו ומעשים בכל יום שהבחורים מורים הוראות ואין פוצה פה ומצפצף ומיום בואי פה באו אלי כמה קונדרסים מצפת תוב"ב מורים והם בחורים ומהטעם שכתבתי. אלא יקשה מהרי"א ז"ל והרא"ש שהם העתיקו לשון הגמרא וא"ת אמאי לא כתבו תירוצא דתלמודא דמוקי לה בשוין וי"ל דאינהו מפרשין ארבעים שנה משעה שהתחיל ללמוד ולא משעה שנולד כדפרישתי וכן כתבו התוס' פרק היה נוטל וא"כ כבר הגיע לקרוב ישישים /ישישים/ דפי' ללמוד היינו מזמן שהתחיל ללמוד תלמוד וא"כ אפילו שיש גדול ממנו יכול להורות דאלת"ל לעולם לא יורה אלא אחד והוא הגדול בחכמה. ומשום דתלמודא פריך מרבא שלא הגיע לארבעים הוצרך לתרץ דפחות ממ' אל יורה אלא בשוין אבל קושטא דמילתא דמ' שנים דאמרינן היינו משעה שלמד וכיון דאית ביה תרתי לטיבותא דהגיע להוראה והגיע קרוב לשישים חכמה פשיטא דיכול להורות אפילו שיש גדול ממנו בחכמה נמצא לפי שטת זו דמיעוטא דמיעוטא איכא במצרים שיהיו בו ב' תנאים הללו שהגיע להוראה ושיהיה בן מ' שנה משעה שהתחיל ללמוד תלמוד אלא מאי אית לך למימר דהיינו דוקא מדינא דתלמודא שהיו לומדים מפי השמועה אבל אחר שנתנו הספרים

ליכתב משום עת לעשות מותר להורות דכיון שהגיע להוראה שוב לא יטעה. **תדע דעיקר הטעם הוא משום שהוא תלמידא דטעה בין מי בצים למי בצעים ואם היה קורא בספר לא היה טועה טעות זה וכ"ש בזמננו זה הילכך לדעת כל הפוסקים אם הגיע להוראה יכול להורות אע"פ שלא הגיע למ' זהו דעתי ואפי' תרצה לומר שהוא מחלוקת פוסקים אם הסכמה זו הסכימו עליה הכל הרי היא כשאר הסכמות שעושין קהלות ואם לא הסכימו הכל הרי היא בטלה ואפילו אחד יכול לעכב דמצי למימר פלוגתא היא וכ"ש במצרים דאתריה דהרמב"ם הוא ולא הזכיר זה החלוקה. וגדולה מזו אני אומר שאפי' לדעת החושבים שזה דעת כל הפוסקים שאם לא הגיע למ' שנה אל יורה אפילו אחד מאותם שהגיעו להוראה יכול לעכב שלא היתה התקנה אלא עליו שלא יורה אבל אין זו עבירה שאחרים מצוים להפרישו וגם לא אמרו שאם לא הגיע למ' שנה שיהיו הוראותיו בטלות כאשר אמרו במי שנטולים שכר לדון אפי' אחד יכול לעכב דמצי למימר קים לי בגויה שלא אטעה כ"ש אם בא להורות מתוך הספר:**

עוד דע שאין הדברים אמורים אלא במי שקובע עצמו להוראה אבל אם שואלין ממנו אקראי בעלמא מותר להורות וכן משמע מלשון הרמב"ם שכתב לקבוע עצמו להוראה וכי' משמע שיושב בקבע ופשוט הוא שזה דעתו. עוד אני אומר שאין הדברים אמורים אלא בזמן שלא נטלו רשות מרבם או שמה דלא טעי לא הוה יחיב ליה יכולים להורות דעיקר טעמא הוי משום כבוד הרב או משום שמא יטעה בלשונו כהווא תלמיד או שמא יטעה בעיונו ואי לאו דקים ליה ביה דלא טעי לא הוה יחיב ליה רשותא ועל זה סמכו בדורות הללו שהבחורים מורים הוראות אע"ג דלא בקיאינן בהו אם הגיעו להוראה או לא דעל הרשות של הרב אנו סומכין. וכן יש לדקדק מדברי הרב שכתב אפי' הוא בסוף העולם ורבו בסוף העולם אסור להורות עד שימות רבו אלא א"כ נטל רשות מרבם ולא כל מי שמת רבו מותר לישב ולהורות וכו' ומדשקבה לנטילת רשות דסליק מינה משמע דאם נטל רשות מרבם מותר להורות דסתמא לא יחיב רשותא אי לאו דקים ליה בגויה ודוק ותשכח. והוי יודע דלא בעינן הגיע לכלל הוראה לכלל שנים אלא כשאר להורות בהיתר ואיסור ופסול וכשר טמא וטהור שאם יטעה נמצא סומכין עליו. אבל לדון דיני ממונות לא היישין דאם טעה דבבר משנה או בדבר הכתוב בפוסקים חוזר ואם טעה בשקול הדעת משלם מביתו כפי החלוקים שכתב הרמב"ם פרק ששי הלכות סנהדרין וכ"ת מי שנטל רשות לא יחוש לבקש אם טעה או לא איהו דאפסיד אנפשיה דבשלמא באיסור והיתר סומכין אבל על הפסד מומן אין סומכין עד שיוודע להם דיפה פסק ומטעם זה לא הזכירו אלא גבי הוראה ולא גבי דיני ממונות דהא יחיד מומחה דן יחיד אבל ג' אע"פ שאינם מומחין דנין את האדם בעל כרחו ואי בעינן שהגיעו להוראה אין לך מחאה גדולה מזו והכי אמרינן נמי ב' שנכנסו לבקר את החולה וצוה בפניהם כותבין ואין עושין דין ואם היו שלשה רצו כותבין רצו עושין דין וכי בעינן שיגיעו להוראה וז"ל הרב פ"ה מהל' סנהדרין אבל השלשה אע"פ שאינם סמוכים והרי הן הדיוטות ואין אני קורא בהם אלהים הרי ההודאה בפניהם הודאה וכו' ואם הגיעו להוראה הדיוטות קרי להו. ומ"מ מודה אני דלקבוע ב"ד של שלשה בעינן שיהיו חכמים אע"פ שלא הגיעו להוראה כללא דמילתא דעתי הוא שבזמן הזה אפי' שלא הגיע למ' יכול להורות אם הגיע להוראה ואם לא הגיע להוראה יכול להורות מתוך מה שנמצא כתוב בפוסקים ובתשובות אבל לא ידמה מילתא למילתא ואם נטל רשות מרבם מורה מן הסתם. ולענין הדין ג' חכמים יכולין לדון אע"פ שלא הגיעו להוראה ואם קבלום הצבור לא גרע מנאמן עלי אבא נאמן עלי אביך וכו'. ולענין הסכמה אם הסכימו הכל הרי היא כשאר הסכמות דרשאין בני העיר להסיע על קיצותן ואם לא הסכימו הכל הרי היא כהרס הנשבר ואפי' אחד יכול לעכב ולמיעוט הפנאי ולנחץ המוביל לא יכולת להאריך בראיות ותן להם ויחכם עוד: